

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์ทางสังคมต่อการอนุรักษ์เขตคูเมืองโบราณลำพูน มีวัตถุประสงค์ 4 ประการ คือ 1) ศึกษาสภาพการใช้ที่ดินบริเวณเขตคูเมืองโบราณลำพูน 2) ศึกษานโยบาย แผนงาน โครงการต่าง ๆ ของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์เขตคูเมืองโบราณลำพูน 3) เสนอแนวทางสำหรับการอนุรักษ์เขตคูเมืองโบราณลำพูน และ 4) ศึกษาการรับรู้ ความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนในการอนุรักษ์เขตคูเมืองโบราณลำพูน

ผลการศึกษาพบว่า ลำพูนหรือเมืองหริภุญไชยเป็นเมืองที่มีประวัติความเป็นมายาวนานกว่า 1,300 ปี เป็นเมืองที่พระยาวิมาดาเสนาสร้างขึ้นตั้งอยู่บนฝั่งตะวันตกของแม่น้ำกวัง มีลักษณะผังเมืองเป็นรูปวงรียาว (หอยสังข์) มีคูน้ำล้อมรอบ ปัจจุบันเห็นเพียงคูน้ำล้อมรอบ 3 ด้าน คือ ทางด้านเหนือ ตะวันตก และใต้ มีขนาด 500 x 1,100 เมตร หรือ 0.55 ตารางกิโลเมตร แนวกำแพงเมืองเดิมได้ถูกรื้อถอนไปเกือบหมด คงเหลือร่องรอยให้เห็นเป็นบางส่วนและมีร่องรอยของประตูเมืองเหลืออยู่ 6 ประตู การใช้ประโยชน์ที่ดินส่วนใหญ่เป็นที่อยู่อาศัย และพาณิชยกรรม ด้วยสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน ในเขตเมืองโบราณลำพูนนั้น มีโบราณสถานตั้งอยู่มากมาย แต่ที่ได้ขึ้นทะเบียนโดยกรมศิลปากรมีอยู่ 3 แห่ง คือ วัดพระธาตุหริภุญชัยวรมหาวิหาร เจดีย์เชียงยันในวัดพระธาตุหริภุญชัย และกำแพงเมือง และยังมีพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญไชย นอกจากนี้แล้วในเขตคูเมืองโบราณลำพูนยังมีสถาปัตยกรรมที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญอีกมากที่สมควรอนุรักษ์ไว้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของลำพูน

จากนโยบาย แผนงานและโครงการพัฒนาต่าง ๆ ที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับจังหวัดลำพูน จะมีโครงการที่สำคัญอยู่ 2 โครงการ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานี้คือ โครงการศึกษาเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองลำพูนสู่มรดกโลก และโครงการอนุรักษ์และพัฒนามรดกหริภุญไชยเมืองโบราณ (Ancient City) ซึ่งผู้ศึกษาได้เสนอแนวทางการอนุรักษ์เขตคูเมืองโบราณลำพูน โดยได้กำหนดเป้าหมายให้เป็นแหล่งประวัติศาสตร์ แบบ “เมืองประวัติศาสตร์ที่มีชีวิต (Living historical city)” และได้เสนอแนวทางการพัฒนาไว้ 5 แนวทาง คือ 1) การกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินเป็นประเภทอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทย 2) จัดระเบียบอาคาร สิ่งก่อสร้าง ในเขตคูเมืองโบราณลำพูน 3) บูรณะปฏิสังขรณ์โบราณสถาน 4) ส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตคูเมืองโบราณลำพูน และ 5) ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในท้องถิ่นรับรู้และเข้าใจโครงการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองลำพูนสู่มรดกโลก และโครงการอนุรักษ์และพัฒนามรดกหริภุญไชยเมืองโบราณ

ผลการศึกษาเรื่องการรับรู้ ความคิดเห็นและความต้องการของหน่วยงานและประชาชนในการอนุรักษ์เขตคูเมืองโบราณลำพูน พบว่า ในภาพรวมประชากรกลุ่มตัวอย่างเพียงครึ่งหนึ่งเท่านั้นที่รับรู้เกี่ยวกับโครงการ “อนุรักษ์และพัฒนาเมืองลำพูนสู่มรดกโลก” และโครงการ “อนุรักษ์เขตคูเมืองโบราณลำพูน” โดยรับรู้โครง

การมาจากวิทยุ และบุคคลในครอบครัว/เพื่อน แต่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่รู้เกี่ยวกับโบราณสถาน/สถานที่ในเขตคูเมืองโบราณลำพูนที่ขึ้นทะเบียน โบราณสถาน

กลุ่มตัวอย่างต้องการเห็นภาพลักษณ์ของเมืองลำพูนเป็นเมืองประวัติศาสตร์-วัฒนธรรม-โบราณสถาน และเมืองน่าอยู่-สงบ-สิ่งแวดล้อมดี โดยเห็นด้วยว่าการอนุรักษ์เขตคูเมืองโบราณลำพูนจะส่งผลทำให้วิถีชีวิตของประชาชนดีขึ้น นอกจากนี้แล้ว กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการห้ามใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตคูเมืองโบราณลำพูนในกิจการต่าง ๆ ทั้งหมด 14 ประเภท เช่น โรงงานอุตสาหกรรม ฟาร์มเลี้ยงสัตว์ สถานที่กำจัดขยะมูลฝอย และโรงฆ่าสัตว์ กลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมดเห็นด้วยกับแนวคิดที่จะอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ในเขตคูเมืองโบราณลำพูนเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของจังหวัดลำพูน โดยที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นด้วยกับโครงการอนุรักษ์ 8 โครงการที่ผู้ศึกษาเสนอ เช่น ควบคุมรูปร่างลักษณะอาคารไม่ให้ข่มโบราณสถาน และให้สอดคล้องกับโบราณสถาน พัฒนาตลาดหนองดอกเป็นแหล่งขายสินค้า OTOP และผลิตผลทางการเกษตรแก่นักท่องเที่ยว และรื้อถอนป้ายโฆษณาที่ตั้งอยู่นอกตัวอาคารให้มีได้เฉพาะป้ายชื่ออาคารสถานที่ที่ติดแนบไปกับตัวอาคาร

การอนุรักษ์เขตคูเมืองโบราณลำพูนเพื่อเป็นมรดกวัฒนธรรมของจังหวัดลำพูนนั้น ควรเป็นผลมาจากการร่วมมือจากหลาย ๆ ฝ่าย โดยยึดหลักความต้องการของประชาชนในพื้นที่เป็นหลัก ผลของการศึกษานี้ คาดว่าจะเป็นประโยชน์และอาจสามารถไปประยุกต์ใช้กับการศึกษาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องต่อไป

ABSTRACT

The objectives of this study, “Social Analysis for Conservation of Lamphun Ancient City” are: 1) to study landuse pattern in Lamphun Ancient City; 2) to study policies, plans and projects (concerning conservation of Lamphun Ancient City) from various agencies; 3) to propose guidelines for conservation of Lamphun Ancient City; and 4) to study perception, ideas and needs of people in conservation of Lamphun Ancient City.

The result of the study showed that Lamphun or Hariphunchai had a long history for over 1,300 years. The city was established by Vasuthep Ascetic and situated on the west bank of Kuang River. The city plan was an oval shape (conch) surrounded by moat which presently can be seen only 3 sides on the north, west, and south with a size of 500 x 1,100 meters or 0.55 square kilometers. The old city wall had been demolished which now can be seen some remnant parts with some traces of 6 city gates. The landuse patterns within Lamphun Ancient City are for residential and commercial purposes with nearly the same proportion. There are many archeological sites within Lamphun Ancient City but 3 of them are listed as national archeological sites by the Department of Fine Arts which are: Wat Phra That Hariphunchai Voramahaviharn, Chiang Yan Pagoda, and City Wall. There is also Hariphunchai National Museum located within the area. Moreover, there are many architectures which can be described as important cultural heritage for Lamphun residents.

From different policies, plans and projects concerning Lamphun Province, there will be 2 projects focusing in this study: the Study for Conservation and Development of Lamphun Ancient City as a World Heritage, and Conservation and Development of Hariphunchai Ancient City. The researcher set up a goal in order to conserve Lamphun Ancient City as “Living Historical City” and also proposed 5 guidelines for conservation which are 1) designation of landuse classification as for conservation in order to promote Thai cultural and art identity; 2) applying measures to control over buildings and constructions within Lamphun Ancient City; 3) renovation of archeological sites; 4) promotion of tourism activities within Lamphun Ancient City; and 5) propagation public relations to local residents in order to perceive and understand about these 2 projects: the Study for Conservation and Development of Lamphun Ancient City as a World Heritage, and Conservation and Development of Hariphunchai Ancient City.

The study of perception, ideas and needs of agencies and local people toward conservation of Lamphun Ancient City showed that only half of the samples had known about those 2 projects and from radio, relatives and friends. But most of them did not know about 3 listed archeological sites within Lamphun Ancient City.

The samplers expected Lamphun City to have image as historical-cultural-archeological city and also healthy-peaceful-environment city by which they agreed that the conservation of Lamphun Ancient City would make their lives better. Besides, most of them agreed with the ideas of prohibition of landuse in 14 activities such as industry, animals farms, solid waste disposal, and slaughterhouse. Almost all of the samplers agreed with the idea to conserve and develop area within Lamphun Ancient City as the center for ecotourism of Lamphun Province. They also agreed with 8 conservation projects proposed by the researcher for examples: control over design of the buildings to be conformed with archeological sites, develop Nong Dok Market as a place to sell OTOP and agricultural products to tourists, and demolish advertising boards which were installed outside the buildings and would allow only the ones which were installed parallel with the buildings.

The conservation of Lamphun Ancient City as for cultural heritage of Lamphun Province should be implemented by cooperation among various sectors and it should be carried out on the basis of the needs of local people. The results of this study will be valuable for application in other related studies.